

ALAPVETŐ EMBERI JOGOK - ELLÁTOTT JOGI TEMATIKA I. -

Országos Betegjogi, Ellátottjogi, Gyermekjogi és
Dokumentációs Központ

2015. SZEPTEMBER 17.

dr. Kozicz Ágnes
Alapvető Jogok Biztosának Hivatala

TÁMOP 5.5.7-08/1-2008-0001

Betegjogi, ellátottjogi és gyermekjogi képviselői hálózat
és civil jogvédő munka fejlesztése

SZÉCHENYI 2020

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

MIK AZOK AZ ALAPVETŐ JOGOK?

Az egyének védelmi eszköze az állami intézkedésekkel és mások alapvető jogaival szemben.

Lásd. Alaptörvényben

AZ ALAPVETŐ JOGOK KORLÁTOZHATÓSÁGA - SZÜKSÉGESSÉG & ARÁNYOSSÁG -

Az alapvető jog

- más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében,
- a feltétlenül *szükséges mértékben*,
- az elérni kívánt *céllal arányosan*,
- az alapvető jog *lényeges tartalmának* tiszteletben tartásával

korlátozható.

[Alaptörvény I. cikk (3) bek.]

Az Ombudsman feladata (2011. évi CXI. törvény)

- az alapvető jogok védelme (sérelem → visszásság megállapítása és intézkedés jelentésben)
- megkülönböztetett figyelmet fordít a *leginkább veszélyeztetett társadalmi csoportok* jogainak védelmére
(pl. gyermekek, hajléktalan személyek, fogvatartott személyek, fogyatékos személyek)
- emberi jogok érvényesülésének és védelmének elősegítése
(Fogyatékossgal él személyek jogairól szóló ENSZ Egyezmény, CRPD)
- Nemzeti megelőző mechanizmus – kínzás, kegyetlen, embertelen, megalázó bánásmód, büntetés ellen, OPCAT

2 biztoshelyettes

- A Magyarországon élő Nemzetiségek Jogainak Védelmét Ellátó Biztoshelyettes
- A Jövő Nemzedékek Érdekeinek Védelmét Ellátó Biztoshelyettes

Eljárása indulhat

- egyedi panaszbeadvány alapján/hivatalból

Eljárásának hatálya

- hatóság, közszolgáltató
- DE tájékoztatást kérhet bármely szervtől, személytől (kötelező válaszadás)

Az ombudsman eszközei

- adatot és tájékoztatást kérhet
- vizsgálat lefolytatására kérheti fel a hatóság/felügyeleti szerv vezetőjét
- közmeghallgatáson vehet részt
- helyszíni vizsgálatot folytathat

Intézkedései

- ajánlás az érintett hatóság vezetőjének
- ajánlás az érintett hatóság felügyeleti szerve vezetőjének
- nyilvánosság

Az ombudsman elérhetőségei

Honlap: www.ajbh.hu

E-mail: panasz@ajbh.hu

Telefon: (06-1-) 475-7100 Fax: (06-1-) 269-1615

Levélcím: Alapvető Jogok Biztosának Hivatala
1387 Budapest Pf. 40.

AZ ÉLETHEZ ÉS AZ EMBERI MÉLTÓSÁGHOZ VALÓ JOG (=>ÖNRENDELKEZÉSHEZ VALÓ JOG)

- az ember létezése és méltósága maga az **emberi egység**,
valójában nem is jog
- a jogok forrásai, mint jogon kívüli értékek
- Mindenkit megillet **feltétel nélkül, egyenlő mértékben**;
veleszületett jog/érték
- az értékek rangsorában minden értéket megelőznek,
a jog által is **sérthetetlen** és **elidegeníthetetlen** értékek
- *ombudsmani gyakorlatban* pl. rokkantsági felülvizsgálatok,
fogytékossági támogatás késedelmes folyósítása

[Lásd a halálbüntetés alkotmányellenességét kimondó
23/1990. (X. 31.) AB határozat]

AZ ÉLETHEZ ÉS AZ EMBERI MÉLTÓSÁGHOZ VALÓ JOG (=>ÖNRENDELKEZÉSHEZ VALÓ JOG)

A szociális intézmény köteles a szolgáltatást az *alkotmányos jogok maradéktalan és teljes körű tiszteletben tartására* figyelemmel végezni, különös tekintettel

- az élethez, emberi méltósághoz,
- a testi épséghez,
- a testi, lelki egészséghez való jogra.

[Szoctv. 94/E. § (4) bekezdés]

AZ ÉLETHEZ ÉS AZ EMBERI MÉLTÓSÁGHOZ VALÓ JOG (=>ÖNRENDELKEZÉSHEZ VALÓ JOG)

- mindenki köteles az eü-i ellátás teljes tartama alatt tiszteletben tartani
- kizárólag a beteg ellátásához szükséges beavatkozások végezhetők el
- jogainak gyakorlásában egészségi állapota által indokolt ideig, mértékben és módon korlátozható
- személyes szabadság korlátozása – sürgős szükség, beteg, mások élete, testi épsége, egészsége védelme érdekében korlátozható
- kínzó, kegyetlen, embertelen, megalázó vagy büntető jellegű korlátozó intézkedést tilos alkalmazni
- korlátozó intézkedés csak addig tarthat, ameddig az elrendelés oka fennáll
- haldokló beteg gondozása során is tiszteletben kell tartani
- **Nem korlátozható** – pszichiátriai betegeknél, eü-i válsághelyzetben sem
[Eütv. 10. §]

- alkotmányos követelmény, nem jog
- az ország teherbíró képessége, az állam és a társadalom lehetőségeihez mérten a legkedvezőbb feltételek biztosítása az egészséges életmódhoz
- az egészségügyi intézményrendszer és az orvosi ellátás megszervezése; senki ne maradjon ellátatlan (**objektív intézményvédelmi kötelezettség**)
- *ombudsmani gyakorlatban* pl. gyermekjogi projekt – iskola-egészségügy vizsgálata

- beteg egészségi állapotától függően *mentálhigiénés gondozás*
- *haldokló beteg* lelki ápolása (hospice)
- klinikai *szakpszichológusi* tevékenység
- tájékoztatási kötelezettség teljesítése során (!)
- *kutatás* nem végezhető, ha a beteg lelki épségére aránytalanul nagy kockázatot jelent [Eütv.]

A szociális intézmény köteles a szolgáltatást az *alkotmányos jogok maradéktalan és teljes körű tiszteletben tartására* figyelemmel végezni, különös tekintettel [Szocvtv. 94/E. § (4)]

- állami kötelezettségvállalás; Alaptörvény – „Magyarország törekszik”
- szociális ellátás biztosítására megszervezi és működteti a társadalombiztosítás és a szociális támogatás egyéb rendszereit
- Zárt személyi kör?

csak anyaság esetén, valamint az öregeknek, betegeknek, rokkantaknak, özvegyeknek, árváknak és önhibájukon kívül munkanélkülivé vált személyeknek van garantált joguk törvényben meghatározott támogatásra

- az igénybe vehető ellátások összességének ***biztosítani kell az emberi méltósághoz való jog megvalósulását***
- a szociális ellátás közösség számára hasznos tevékenységhez köthető
- időskori biztonság - társadalmi szolidaritáson alapuló állami nyugdíjrendszer fenntartásával és önkéntesen működő intézményekkel
- a lakhatáshoz és a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés jogának megteremtésére törekvés $\neq$ lakhatáshoz való jog

A LELKIISMERETI ÉS VALLÁSSZABADSÁGHOZ VALÓ JOG

- a gondolat, a lelkiismeret és a vallás szabadsága
- a vallás vagy más meggyőződés szabad *megválasztását* vagy *megváltoztatását*
- vallásos cselekmények, szertartások végzése útján vagy egyéb módon, akár egyénileg, akár másokkal együttesen, nyilvánosan vagy a magánéletben *kinyilvánítsa* vagy *kinyilvánítását mellőzze, gyakorolja* vagy *tanítsa*
- kapcsolattartás egyházi, vallási szertartást hivatásszerűen végző személlyel
- orvos a beteg ellátását megtagadhatja, ha az adott ellátás erkölcsi felfogásával, lelkiismereti vagy vallási meggyőződésével ellenkezik [Eütv. 11. § (6); 131. § (5)]

A LELKIISMERETI ÉS VALLÁSSZABADSÁGHOZ VALÓ JOG

- egészségügyi, szociális (...) intézményben az ellátott (...) számára egyéni és közösségi szinten is lehetővé kell tenni
- senkit előny vagy hátrány nem érhet
- lelkiismereti és vallásszabadság joga kommunikációs eszköz útján is kifejezésre juttatható

[a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról szóló 2011. évi CCVI.
törvény I. fejezet]

EGYENLŐ BÁNÁSMÓD KÖVETELMÉNYE – HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA

- Mindenki számára biztosítani kell az alapvető jogok **megkülönböztetés nélküli gyakorlását** (Alaptörvény XV. cikk)
- *egyenlő bánásmód*: tilalom, diszkrimináló magatartástól való tartózkodást kíván meg a kötelezettől
- *esélyegyenlőség előmozdítása*: pozitív intézkedés hátrány kiegyenlítése érdekében; nem alanyi jog; jogalkotó mérlegelési jogkörébe tartozik; valós társadalmi helyzet felismerésén alapul
- 2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról (Ebkty.)

EGYENLŐ BÁNÁSMÓD KÖVETELMÉNYE – HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA

- minden betegnek joga van (...) az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő egészségügyi ellátáshoz
[Eütv. 7. § (1)]
- a betegjogi képviselő különös figyelmet fordít (...) az egyenlő bánásmód követelményének érvényesítésével kapcsolatos panaszokra
[Eütv. 30. § (5)]
- szociális szolgáltatások biztosítása során az egyenlő bánásmód követelményét meg kell tartani
[Szocvtv. 94/E. § (2)]

EGYENLŐ BÁNÁSMÓD KÖVETELMÉNYE – HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA

A megkülönböztetés alaptörvény-ellenes / nem jogszerű / hátrányos

- ha a szabályozás/jogalkalmazás szempontjából **azonos csoportba tartozó jogalanyok (csoportok) között** ésszerű indok nélkül tesznek különbséget.

A hátrányos megkülönböztetés

- alapjogsérelmet okoz, nem szükségszerű és nem arányos.
- sérti az egyenlő méltóság követelményét, nem ésszerű, hanem önkényes

Védett tulajdonságok:

nem, faji hovatartozás, bőrszín, nemzetiség, nemzetiséghez való tartozás, anyanyelv, fogyatékoság, egészségi állapot, vallási, világnézeti meggyőződés, politikai vagy más vélemény, családi állapot, anyaság (terhesség), apaság, életkor, nemi identitás, szexuális irányultság, vagyoni helyzet, *egyéb helyzet, tulajdonság, jellemző*

[Ebktv. 8. §]

A hátrányos megkülönböztetés 5 formája

- közvetlen hátrányos megkülönböztetés
- közvetett hátrányos megkülönböztetés
- jogellenes elkülönítés (szegregáció)
- zaklatás
- megtorlás

[Ebktv.]

I. Közvetlen hátrányos megkülönböztetés

- egy személyt vagy csoportot
- védett tulajdonságára tekintettel
- **kedvezőtlenebb bánásmódban** részesítenek,
- mint amelyben más **összehasonlítható helyzetben** levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

Fogalmi elemei:

- 1.Védett tulajdonság
- 2.Hátrány
- 3.Ok-okozati összefüggés
- 4.Összehasonlítás: különbségtétel valaki(k)hez képest összehasonlítható helyzetben lévő csoport

II. Közvetett hátrányos megkülönböztetés

- közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek nem minősülő,
- látszólag az egyenlő bánásmód követelményének megfelelő rendelkezés, amelynek folytán
- egy személy vagy csoport védett tulajdonságára tekintettel
- lényegesen nagyobb arányban kerül hátrányos helyzetbe, mint amelyben más összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport volt, van vagy lenne

Fogalmi elemek:

1. Védett tulajdonság
2. Látszólag semleges intézkedés, stb.
3. Hátrány
4. Összehasonlítás

III. Jogellenes elkülönítés

- az érintett személyt vagy csoportot védett tulajdonsága miatt
- a velük összehasonlítható helyzetben lévő személyektől vagy személyek csoportjától
- anélkül, hogy azt törvény kifejezetten megengedné, elkülönít.

Fogalmi elemek:

- 1.Védett tulajdonság
- 2.Elkülönítés önmagában hátrány
- 3.Összehasonlítás szintje (szoba, terem, épület, stb.)

IV. Zaklatás

- az érintett személy védett tulajdonságával összefüggő
- emberi méltóságot sértő szexuális vagy egyéb természetű magatartás,
- amelynek célja vagy hatása a személlyel szemben megfélemlítő, ellenséges, megalázó, megszégyenítő vagy támadó környezet kialakítása.

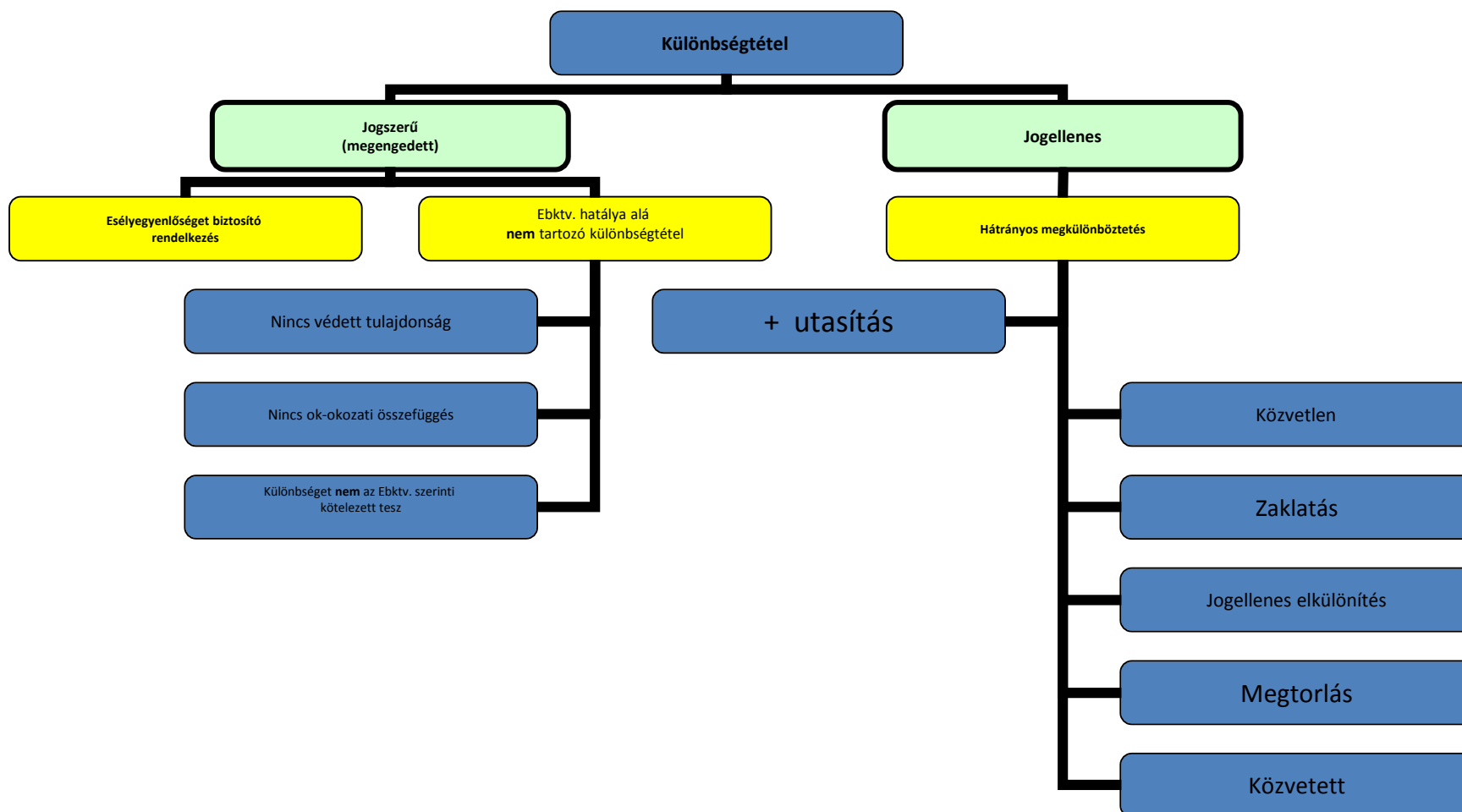
Fogalmi elemek:

- 1.Védett tulajdonság
- 2.Hátrány = emberi méltóság sérelme
- 3.Nincs összehasonlítás

V. Megtorlás

- magatartás,
- amely az egyenlő bánásmód követelményének megsértése miatt
- kifogást emelő, eljárást indító vagy az eljárásban közreműködő személlyel szemben
- ezzel összefüggésben jogsérelmet okoz, jogsérelem okozására irányul vagy azzal fenyeget.

EGYENLŐ BÁNÁSMÓD KÖVETELMÉNYE – HÁTRÁNYOS MEGKÜLÖNBÖZTETÉS TILALMA

A jogérvényesítés lehetőségei

- mediáció, mint alternatív konfliktus megelőző, -kezelő folyamat
- eljárás kezdeményezése fenntartónál, felügyeleti szervnél
- Egyenlő Bánásmód Hatóság (<http://www.egyenlobanasmod.hu/>)
- Alapvető Jogok Biztosának Hivatala (<http://www.ajbh.hu/>)
- bírósági eljárás kezdeményezése (polgári jogi, munkajogi per)
 - előnye: vagyoni és nem vagyoni kár megtérítése
 - hátránya: hosszadalmas eljárás

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

TÁMOP 5.5.7-08/1-2008-0001

Betegjogi, ellátottjogi és gyermekjogi képviselői hálózat
és civil jogvédő munka fejlesztése

SZÉCHENYI

MAGYARORSZÁG
KORMÁNYA

Európai Unió
Európai Szociális
Alap

BEFEKTETÉS A JÖVŐBE

„Elvegyülni és kiválni”

- 3-5 fős csoportokban
- összegyűjteni a valamennyi csoporttagra vonatkozó jellemzőket (külső, belső tulajdonság, körülmények, megtörténtek stb.)
- 1-1 csoporttagra vonatkozó jellemző
- tapasztalatok megosztása

GYAKORLAT 1.

„ELVEGYÜLNI ÉS KIVÁLNI”

Gyakorlat 1.

„Elvegyülni és kiválni”

Kérdések:

- Milyen előnyei vannak, ha valaki nem tűnik ki a többiek közül? Milyen hátrányai vannak ugyanennek?
- Mi a jó, és mi a rossz abban, ha valaki erősen különbözik a többiektől?
- Ki milyen csoporthoz tartozik? Örül-e ennek a csoporthoz tartozásnak? Miért?
- Kinek mit jelent az egyes közösségekhez való tartozás?